

סעיף ד' הן וכל שישתבר בכניסתו כו'. כן היא דעת הרמב"ם (המבא בעינים את בן). וכמו הנגיד משנה טעמו, דכל שהוא נרשום המזיק ולא שניה כדי להקדו אלא כדי לנטע וללאח הוא פטור. אלא הראב"ד (בהשגח טו) והטור (סעיף ב') כמט על דבריו שכן סמוקין, כיון שהכניס נרשום אף יפטר על מה שמשבר בכניסתו ויאלצו אם לא שלא נתן לו רשות למלאות כל המזר, עכ"ל:

סימן שש סעיף א' אן הרי זה פטור. ולא אמרין שדך שזוק אמר לו כן ויהא חייב כמו מי שאמר למצרו קטע אם ידי סמא אם עיני והפטור, דחייב וכמ"ש הטור והמחבר לקמן

סוף סימן תרי"א (טור סעיף י"ז ומחבר סעיף י"ב) ע"ש, קמ"ל דלא, דשמי חולה נרשום מפניה דממוט: בן יש לנו יזמר דבתמיה קאמר י"ד, דכיון דא"ל ממחילה קרע כמותי, מפרשין ה"ל"א דל"ל ח"כ, דנמניה קאמר ליה: בן אצ"פ שהרשהו דהשחית. דלכא למימר דדעמו היפה שיקרעו ושלמו: הן אב"א אם לא באו לידו בתורת שמירה כו'. דמי ימן איש אל רעהו כסף או כלים (לשמור כמיני נשמת כ"ב ר), ודקשין (כ"ק צ"ג ע"א) שנמנו מדו (לשמור הוא דמחייב נפשעמו ולא כשנתו מדו לאמדו ולקרעו, וכ"כ הטור לפיל בסיון ע"א (סעיף ח') ע"ש:

החבית וכן זה בא כנרו זה בא בפשתנו. ד הרי שמיאל חצר חבירו כדי יין ושמן אפילו הכניס ברשות הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמור הרי זה נכנס וירצא כדרכו ויכול שישתבר מהכדים בכניסתו וביציאתו הרי הוא פטור עליהם ואם שברם בכונה אפילו הכניסם בעל הכדים שלא ברשות הרי זה חייב. סימן שפ האומר לחבירו קרע כפותי או של חבירי או רודף או נרדף ששברו כלים וכו' ד' סקלים

א האומר לחבירו קרע את כסותי שבר את כדי על מנת שאתה פטור מהרי זה פטור (ד"א אפילו לא אמר לו על מנת לפטור נפירוש אלא שא"ל דברים שמשמעו כך כגון שא"ל שטר כדי וא"ל המזיק על מנת לפטור וא"ל הנזק לא יאש לנו לומר דנמניה קאמר י"א ופטור) ואם לא אמר לו על מנת שאתה פטור הרי זה חייב דאע"פ שהרשהו להשחית (כמה דברים אמורים כשכאוב הכלים לידו תחלה בתורת שמירה כגון שהיו שאולים או מופקדים אצלו יאבל אם לא באו לידו בתורת שמירה כיון שאמר לו קח כלי זה ושברו בגד זה וקרעו ועשה כן הרי זה פטור אף על פי שלא אמר לו על מנת שאתה פטור (ועיין לקמן עוד סימן שפ"ג מדינים אלו). האומר למצרו וזוק מנה

ציודים ומקורות סימן ששט (ה) תרס"ט פ"ז מחול דין ט. (ז) ח"ד סעיף (כ"ב) כי כנס הכניס פ"ז מחובל דין ה'. סימן שש (ה) (שן תרס"ט פ"ז ושל דין י"א. ט) ח"ד סעיף (כ"ג) כי כנס הא"ש"ל ב"ק פ"ח ס"י י"ח. (ג) ט"ס ב"ב"ס"ן ק"י י"ב. (ד) ה"רן ס"ק וקדוש ד' ע"כ מדפי הר"ף כמ"כ ד' דמ"ט. ר"מ ט'. סימן שש (ו) כ"ה בדפרר וכ"ה בטור. ממהחזרת חק"ב ואילך: לו, וראה לשון הרי"ה שבסמ"ע סק"ב.

עוד לחם

סימן שש סעיף א' בסופו. נתן לו רשות להשחית ושאל הלה ימים שאהיה פטור, והשיב בתמיהה נסורה נכרת לא, הן כאומר הן לכרע. (ב"י סעיף ג' ע"ש).

באר הגולה

ו. שם נמשנה דף ל"ב ע"א. סעיף ד' ה. אפילו כו'. כשיטתו עינין שקדם (סעיף ד') דאפילו נרשום איש סיב אלא כענה. והראב"ד (פ"ז מחובל ה"ה) חולק ע"ז וכמו דוקא שלא ברשות, דק"ל כשיטת רש"י (ב"ק פ"ח ע"ב ר"ה היקו וד"ה חייבין) שכן עינין שקדם (שם ה"ג) חולק עליו ג"כ וכמו כשיטת רש"י. ומתכו על הטור שעינין שקדם (סעיף ד') פסק דעת הרמב"ם, וכאן (סעיף ב') מפרסם לדעת הראב"ד*. וכמו כמנתי שם (סק"ב) שטעמו פופר עבור וס"ל כרש"י. וראה לעיל לשיטתו גם שלא נרשום דוקא דלא ידע וכמ"ש שם, וכיניחא דממלא (שם כ"ה ע"א) משום דעבד דינא כו': ה. (ליקוט) הרי זה נכנס כו' (ומ"ה) (ולן) כו'. דיוק ממ"ש שם (ב"ק כ"ה ע"א) הרי זה נכנס ונכנס כו', משמע דוקא כה"י גוונא, ואילו לשיטתו דלף ברשות איש סיב אלא ממכין כמ"ש עינין שקדם (סעיף ד'), אלא סלקו עליו, וכאן משום דעבד דינא לנפשיה (ע"כ):

סימן שש סעיף א' א. וי"א כו'. כפירוש מוס' (ב"ק צ"ג ע"א) ד"ה ור' יוחנן כו', ומסקנ כ"י יוחנן דמנא כותמיה, וכן פסקו הר"ף (שם ל"ג ע"א מדפי הר"ף) ור"א"ש (שם פ"ח ס"י י"ח). והרמב"ם (המבא בעינים את אן) ופ"ע פסקו כרמא נוראה סימן תכ"א סעיף י"ב, כמ"ש ברמב"ם (שם) להדיא שאין אדם מוטל כו', וכמו הנגיד משנה דק"ל דר' יוחנן לא פליג על רבא, דר' יוחנן דמחילין בין לשון תמיהה בין לשון תחובה ולכן השמיטו דמילתא דשמיטתא היא. וכ"כ וי"א אמאי אינה מקודשת מדין פרט כמ"ש שם ו' א', וי"א דהס' דאמרה וחסקדש אי לן והכל דללא קאמרה וחסקדש. וכ"כ הראב"ש (שם פ"א ס"י י"ג) כנס מקלם גדולים, אלא שגשעמו דוקא אם החפלה היא מעיקרה וכמ"ש שם (ח' ע"ב) מוס' (ד"ה חג לאבא). והר"ן (שם ד' ע"ב מדפי הר"ף) כנס הרמב"ן (שם ח' ע"ב

חשובות אלו נרשמו בכ"ח להלן על החיובות וי"א ס"י לא אס"י וכו' מהענין נראה שפ"ו להלן סעיף ב' ובכ"ח נרשם על דברי הרמב"ם אפילו לא אס"י וכו'

מ"ה הגהות הר"ף

ט"פ הגהות ט"ז הר"ף

הוטבר ט"ז כ"ה

גליון פורוש"א

סימן שש. בראשו. קרע כסותי. וכן הוא עינין ש"א סעיף י'. סעיף א'. על מנת שאהיה פטור. ולא המזיק נותן שכן אמר ואין עדים. עיין סימן שפ"ג סעיף א'. שם. אבל אם לא בא לידו בתורת שמירה. וזוהו שאמר לשמשן סכרו לפטור סומחיו. איש סיב לשלם. סימן קע"ז סעיף י"א וכו'. שם בהגהות. האומר חזק מנה לים ואחתיב אני לך י"א דייחי. עיין אה"ע סוף סימן ל'. סימן שש. כדאשור. קרע כסותי. וכן הוא עינין ש"א סעיף י'. סעיף א'. על מנת שאהיה פטור. ולא המזיק נותן שכן אמר ואין עדים. עיין סימן שפ"ג סעיף א'. שם. אבל אם לא בא לידו בתורת שמירה. וזוהו שאמר לשמשן סכרו לפטור סומחיו. איש סיב לשלם. סימן קע"ז סעיף י"א וכו'. שם בהגהות. האומר חזק מנה לים ואחתיב אני לך י"א דייחי. עיין אה"ע סוף סימן ל'. דמאי ענה מ"ש סעיף ב' מאס בעל הקורה ראשון ועמד (כסף טטור סף דגם שם לא ק"ל למדע למשל ספיס שעשה האור ודוק. ע"ן (סק"א): סימן שש סעיף א' א. הרי זה פטור. ולא אמרין שדך שזוק אמר לו כן ויהא חייב כמו לא אמר לו קטע אם ידי כו' האמר, דחייב כמ"ש לקמן סימן תרי"א סעיף י"ב, דשמי חולה נרשום מפניה דממוט. סמ"ע (סק"א): ב. להשחית. דלכא למימר דדעמו היפה שיקרעו ושלמו. שם (סמ"ע סק"ג): ג. שמירה. עיין לעיל סוף סימן ע"א. (סמ"ע סק"ד). ועיין נמשנה מר"ע (ח"א) ס"י ש"ו ונמשנה רש"י (זרעים) ס"י ג' וסמ"ע וסמ"ע נשלי גטריס פ"ק המפקד דף ע"ט סוף ע"א. (ש"ד סק"א):

קצות החושן

קצות החושן

ידוע הכוונה ע"מ ליפטר אפי' אחי לידה בתורת שמירה פטור. אבל אין זה נראה לענ"ד דלישנא חדא קרע כסותי יתפרש בשני עניינים, ללא אחי לידה בתורת שמירה הכוונה ליפטר ובאחי לידה בתורת שמירה אין הכוונה כן. ולכן נראה דנאומר קרע כסותי אין בלשון זה

והפטר אלא דאפי' ממילא פטור מיון דנרשות בעלים עבד ממילא פטור, ולא חייבה תורה במוק אלא היכא דהמזיק עבד מדעמיה דנפשיה אבל נרשות בעלים אין צו חייב כלל. ולמדנו דבר זה מדברי שטה מקובלת פ' אלו נערות דף ל"ו [ע"ב] דהא דמשמע בירושלמי דקנס אנה יכולה למחול משום דקנס אין אדם וזכה עד העמדה בדין, וכתב עלה בשטה ז"ל ואע"פ כן נראין הדברים שיטומה מפומה אין לה קנס כו', הא למה זה דומה לאומר לארוסתו דין ודברים אין

הכותב כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר זה האחר קנה חצי הנכסים במתנה [יג] ונשאר החצי לבניו והבן שנתנו לו אפוטרופוס מינהו על שאר אחיו. יש מי שאומר שאם כתב חצי נכסי לבני וחצי נכסי לפלוני (ג) [יד] לבנו נמי הוא מתנה ואם כתב שני שלישי נכסי לבני והשליש לאחר לא עשה בנו אלא אפוטרופוס.

א כתב כל נכסיו לשני בניו שניהם אפוטרופוסים ואם כתב חצי נכסי לבני וחצי נכסי לבני פלוני [טו] הראשון הוא מתנה והשני הוא אפוטרופוס על החצי לכל הבנים וגם הראשון שנתן לו חצי הנכסים יש לו חלק בחצי האחר כשאר האחים.

יב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס ונתבאר פרטי דין זה בטור אבן העזר סימן ק"ז.

יג הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא נתבאר בטור הנזכר סימן ק"ו.

יד הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר מוקדם נתבאר בטור הנזכר בסימן ק"ז.

טו דין שטר במתנה שלא נעשה אלא להכריח בטור הנזכר סימן צ'.

טז דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מהבנים בטור הנזכר סימן ק"ח.

יז [טז] כל הנותנים כל נכסיהם משתבטל המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעלים הראשונים אין המקבל מתנה (ד) מחזיר פירות. הגה: האומר לבניו (א) (ה) [יז] אכול עמי צריך לשלם לו ולא אמרין מתנה קא יתיב ליה ולכן מי שמאכיל לחתנו עם במו יומר מומן שקלצו לו

נתיבות המשפט

משפט האורים - חידושים

[יג] ונשאר החצי לבניו. פי' לכל בניו דזה אינו אלא אפוטרופוס, ול"מ אם כתב הנכסים להאחר תחילה והשאר לבניו, דודאי ל"ה אלא לאפוטרופוס משום דבשעה שכתב לבנו הוא כל נכסיו, אלא אפי' כתב לבניו ולאחר בכת אחת, אפי' ל"ה אלא אפוטרופוס כיון שלא שייר כלום [סמ"ע סק"ז]:

[יד] לבנו נמי הוא מתנה. מרלא כתב כל נכסיו לבני ולפי' והקדים בנו להאחר, הוא כנותן לבנו המקצת תחילה. אבל כשנותן שני שלישים לבנו ליכא הוכחה [סמ"ע סק"ז]:

[טו] הראשון הוא מתנה. מדלא כללינהו כל נכסים לראובן ושמעון בני, ש"מ דדעתו היה להקנות להראשון תחילה [סמ"ע סק"ח]: [טז] כל הנותנים כל נכסיהם. היינו כגון הנהו שכתב בסי' זה, ואפי' לא אכלם עדיין אלא שכבר תלשם והחזיק בהן.

והטעם לזה דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר דכ"ז שלא עמד מחליו או שלא בא בנו ניחא ליה שיהיה המתנה ביד המקבל ויאכל פירותיו [סמ"ע סק"ג]:

[יז] אכול עמי. ע"ל סי' שס"ג סעיף י' בהג"ה וצ"ע. ש"ך [סק"ט]. וע"ב [סק"ה]. ואם קרא לאורח הסועד אצל בעה"ב אחר בחנם, פטור האורח בשבועת היסת שדעתו היה לאכול בחנם:

משפט האורים - ביאורים

בסי' ר"ן סעיף י"ז בהג"ה ללאפוטרופוס אין צריך יפוי כח. ונראה דשאי הכא כיון שכתב לו האפוטרופוס בלשון מתנה, רצונו הוא שהאפוטרופוס יהיה נקנה לו באופן שהמתנה נקמת, ולכן בעיני יפוי כח כמו במתנה:

(ג) לבנו נמי הוא מתנה. עסמ"ע ס"ק י"ז שכתב הטעם מדה"ל למכתב כל נכסי לבני וכו'. ק"ל דאמאי לא אמר דין זה

גבי מתנת שכ"מ בסי' ר"ן סעיף (י"ג) [י"ג] במקצתן לא' והמותר לשני דהא' קנה, ועסמ"ע [ס"ק ל"ח] וש"ך [ס"ק י"ג] שם דאפילו לא הפסיק מכת הוכחה שאמר בלשונו והמותר ע"ש, ולפ"ז יש לנו לומר דה"ה אם אמר חצי לפ' וחצי לפ' דיש לנו הוכחה דנתכוון לראשון למתנת צריא, מדלא אמר כל נכסי לפ' ולפ". וכן לעיל בסי' קי"א סעיף ח' בהג"ה מביא שני דעות בזה, ושם [סק"ג] יבואר א"ה:

(ד) מחזיר הפירות. ודוקא במתנה, אבל במכר כשנתבטל כגון צו"בן ולא ליטערכו וזו מחזיר הפירות, לכיון שהמקח נתבטל וזו היא הלוואה גביה ושכר מעותיו קא שקיל, ועמש"ל בסי' רל"ה ס"ק ד' בענין פירות שאכל הלוקח מן הקטן. וע' בלח"מ פ"ו מוכיה ומתנה [ה"ג] שחולק על הסמ"ע [ס"ק כ"ג], ונראה דהעיקר כהסמ"ע:

(ה) אכול עמי צריך לשלם. עש"ך ס"ק ט' שחמה ע"ז דדין

זה נלמד מקרע כסותי [נ"ק ז"ב ע"א], ושם גופיה אי לא אחי לידה בתורת שמירה פטור. ונראה דהא דמזיק פטור בלא אחי לידה בתורת שמירה, הוא מטעם דמתנה לא חייב למזיק כשהוא נרשות בעלים, כיון שבעלים עצמן גרמו להזיק זה שיבוא, וכמו שכתב השיטה [כמותו ל"ו ע"ג] במפומה שפטור מהקנס אף שאין יכול למחול להקנס, משום דנגרמתו נעשה ההזיק. משא"כ באחי לידה בתורת שמירה, כיון שכבר נתחייב אין החיוב נפקע בדברים, כמ"ש המרדכי [נ"ק סי' ק'] במלוה שאמר יהיה צדק למתית שכר הוצא ריש סימן קע"ו [ס"א ברמ"א]. משא"כ באכול עמי שהחיוב צא לו מנד שנהגה, חייב אפי' נעשה נרשות בעלים. ומש"ה צדור עמי בסי' (שפ"ג) [שפ"ג] ק"י דמירי צנכרא דלא עבד למיגר, פטור כיון שלא נהנה, והנכון עמו.

לי בנכסיך כו', ועוד קרע שיראין שלי והפטר הוא שלא הקנס בלבד מחלה לו אלא גופה מסרה לו לעשות בה כרצונו והיא שגורמת ועושה הכל עכ"ל וע"ש. וא"כ קרע כסותי לאו משום מחילה ופטור הוא, דאפי' ביחומה ומפוחה דלא שייך מחילה דה"ל דבר שלא בא לעולם, אלא משום דליכא דין נזק כלל היכא דעבד ברשות בעלים ואיהו דאזיקה לנפשיה כמ"ש בשטה והיא שגורמת ועושה הכל. והיכא דאחי לידה בתורת שמירה אע"ג דאמר

מוזנות ב) צריך החתן לשלם לו מוזנותיו כשיבצע ממנו אבל לא מוזנות אשתו ודוקא דליכא הוכחה דנתן לו לשם מתנה אבל היכא דמוכח דנתן לו לשם מתנה רק אחר כך נפלה קטטה ביניהם ולכן חובע ממנו פטור (ת"ה סימן ש"ו).

דאל"כ היו לוקחים פירות אחרים, והקשו בתוס' שם [ד"ה שאין א"כ מתנות כהונה שאכלן אמאי פטור הא משתרשי ליה, ומירמי דלא דמיא דאע"ג דאכלן אפשר שהיה מתענה עכ"ל, ומאי שנא מאומר לחבירו אכול דלא מצי למימר הייתי מתענה. וי"ל דלא דמי דהתם מוזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור משום דממון שאין לו תובעין הוא, ומשום מוזיק לא מחייב אלא משום נהנה חוה לא נהנה, אבל באוכל משל חבירו משום מוזיק מיהא

מחייב עכ"ל מוהרי"ט. אמנם לפי מה שמבואר מדברי רמ"א בס"י סק"ג עייף י' נראה דמשום מוזיק לא מחייב, ע"ש שכתב האומר לחבירו דור בחצירי אין צריך ליתן לו שכר וכאן כתב בא ואכול עמי צריך לשלם, וע"כ צריך לומר משום דהתם מיירי בגבירה דלא עבד למיגר דזה לא נהנה, אלא דחזר דקיימא לאגרא חוה חסר וכיון דאומר לו דור בחצירי פטור כיון דעבד מדעתיה, אבל גבירה דעבד למיגר חוה נהנה ודאי חייב וכמ"ש שם בס"י [סק"ג] ע"ש, וא"כ מוכח דמשום נהנה הוא דמחייב דמשום מוזיק מאי שנא דור בחצירי דפטור. ועמ"ש בסק"א דעיקר חיובו דאכול עמי אינו אלא משום נהנה, דאע"ג דמדעת בעלים לא גרע מיוחד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות ע"ש.

ו'בין נראה דודאי אכילה חייב משום נהנה ואע"ג דהיה מתענה טפי עדיף ליה אכילה, וראיה ברורה מפ' אלו נערו דף ל' [ע"ב] גבי תרומה כיון שחשב לו חבירו בבית הבלעיה, וע"ש ברש"י דמפרש דמחייב משום הנאת מעיו וע"ש בתוס' [ד"ה לא], והתם ליכא לחיובי כלל מתורת מוזיק כיון דבע"כ תחב לו חבירו, ומוכח מזה דהנאה בכלל אכילה ואינו יכול לומר הייתי מתענה. אלא דגבי מתנות כהונה כשם שאינו חייב על היזקו משום דה"ל ממון שאין לו תובעין כך אינו חייב על הנאתו כיון דהוא ממון שאין לו תובעין, אלא היכא דמשתרשי ליה עכשיו כמו בלוקח בית המלך את גורנו דמשתרשי ליה עכשיו דאל"כ היו לוקחים פירות אחרים, ומש"ה חייב לשלם עבור הריעות שהרויח הפירות שבנימו וברשותו, ולזה הקשו בתוס' דבאכילה נמי משתרשי ליה דהיה צריך לקנות פירות אחרים לאכילה, לזה כתבו דיכול לומר הייתי מתענה ולא חשיבי הנך שבנימו משתרשי ליה, ומשום הנאה אע"ג דאית ליה צמה שלא היה צריך להתענות, במתנות כהונה פטור על הנאתו כשם שפטור על היזקו ובמשתרשי לבד הוא דמחייב, אבל הכא דמחייב על הנאה א"כ הנאה בכלל אכילה כמו דמוכח בפ' אלו נערו דמחייב על הנאת מעיו חוה ברור:

קרע כסותי כיון דכבר נתחייב אין המעשה משתנה בחילוף הדברים, וכמ"ש במרדכי ס"פ החובל [פ"ק] צמי שהיה בידו מליה ואח"כ אמר לו יהיה בידך למחצית שכר דלא נשתנה בחילוף הדברים, ומייתי ראיה מהא דאחי לידה בתורת שמירה דאע"פ שאומר לו דברים שגראה שאינו חושש בפקדונו אפ"ה חייב עד שיאמר והפטר ע"ש. וא"כ אחי לידה בתורת שמירה (ד)אע"ג שאומר לו קרע כסותי וברשות בעלים לא מיפטר עד שיאמר והפטר. וא"כ בין אחי לידה בתורת שמירה בין לא אחי לידה בתורת שמירה אין צו בלשון קרע כסותי לשון והפטר דאין הדיבור מתחלק לשני פירושים, אלא דכך הדין דלא אחי לידה בתורת שמירה כל שאומר קרע כסותי ממילא פטור וכמ"ש כיון דמדעת בעלים אין צו דין נזק כלל דניזק הוא דאזיקה מנפשיה, והיכא דאחי לידה בתורת שמירה כה"ג לא מיפטר כיון שכבר נתחייב ומש"ה צריך לשון והפטר. וא"כ לפ"ז בא ואכול עמי דאין חיובו משום חרות מוזיק אלא משום שנהנה, וא"כ אפי' עבדיה מדעת בעלים לעולם הוא חייב לשלם צמה שנהנה, דיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות נמי חייב לשלם צמה שנהנה אע"ג דעבדיה מדעתיה דגבי נהנה ודאי חייב כל כה"ג. אלא דלא ימא דלשון בא ואכול עמי הו נמי לשון והפטר וא"כ ודאי פטור, לזה מייתי מוהרי"ח ראיה מקרע כסותי שצור כדי דאין בלשונו לשון והפטר, דאי הו צו לשון פטור אין לחלק בין אחי לידה בתורת שמירה דהיכא דפוטרו בפירוש ודאי פטור, וכיון דאין צו לשון והפטר ממילא חייב כיון דלא פטור, ואי משום דעבד מדעת בעלים גבי נהנה ודאי חייב דלא גרע מיוחד לתוך שדה חבירו ונטעה דודאי חייב דרו"ק חוה נכון:

ב) צריך דש"ם לו. במוהרי"ט חלק אה"ע סי' כ"א ע"ש שהקשה על האי דינא דתה"ד מהא דפרק הזרוע בחולין [קל"א ע"א] דמייתי הרי שאנסו מבית המלך גורנו אס בחובו חייב לעשר, ואמרו שם משום דקא משתרשי ליה והיינו משום דנהנה

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

שהוא ממון שאין לו תובעין כמו שפטור במוזיק, ואינו חייב רק במשתרשי ליה גם עכשיו, כמו בלוקח המלך גורנו בחובו דבלא המעשר היה לוקח דברים אחרים, והרי הדברים אחרים שהרויח עדיין הן צביתו. ולזה הקשו התוס' דהא גם באוכל משתרשי ליה שהיה צריך ליקח אוכלין במעות, והרי המעות עדיין הן צביתו. וע"ז מי דיכול לומר הייתי מתענה וליכא משתרשי ליה דאין לו עכשיו הריעות צביתו. אבל הנאה ודאי איכא, רק שבמתנות כהונה פטור בנהנה, משא"כ בשל אחרים חייב בנהנה לבד, ודבריו נכונים מאוד:

גם מה שהקשה המהרי"ט [מאנהע"ז סי' כ"א] דמה"ת ישלם הא יכול לומר הייתי מתענה, כמ"ש התוס' בחולין דף [קל"ו] [קל"א ע"א] ד"ה שאין גבי אוכל מתנות כהונה. דברי הקלה"ח [סק"ב] נכונים מאוד, דודאי לענין הנאה חשיב הנאה ואינו יכול לומר הייתי מתענה דמ"מ נהנה, דהא אפי' תחב לו חבירו בבית הבלעיה בכתובות ד' (ו) [ל ע"ב] כתב רש"י [ד"ה שחב לו חבירו] דחייב משום הנאת מעיים, אף דנעשה באונס דליכא משום מוזיק אפ"ה חייב משום נהנה, ולא יכול לומר הייתי מתענה. רק במתנות כהונה פטור ג"כ בנהנה מטעם

שברם הוא, שכיון דשמעון לא הוה ידע, כי אמר לו לוי לשברם הרי זה בריא היזקא, וכמ"ש הריטב"א בחי' פ"ק דמציעא דההיא דהשולח את הבעירה ביד חש"ו דפטור איירי בדלא א"ל להזיק, אבל אי א"ל להזיק הרי זה חייב עכ"ל. אלמא דאע"פ שחש"ו לאו בני שליחות נינהו, אפילו הכי כיון דבריא היזקא חייב המשלח, וכמו כן כתב מהר"ש בר צמח ז"ל הביאו הב"י סוף סי' שפ"ח, דאי א"ל ראובן לשמעון שהוא מוחזק במסור שימסור את לוי, כיון דשמעון מוחזק בכך, אע"פ שאין שלד"ע, דל מהכא דין שליחות, מ"מ ראובן חייב משום דבריא היזקא כיון דשמעון מוחזק הוא לעשות, וכ"כ בנדרון דידן דלוי חייב כשא"ל לשברם, מכיון דשמעון הוא סבור שהם משל לוי שאמר לו לשברם מפני שהיה צריך השברים לדבר אחר, ודאי שמעון קא עביד והוי בריא היזקא. ולא דמי לההיא דנתנו לבכורות בנו או לשומר, דאע"פ דלא ידע השומר והיה סבור שהוא שלו ובודאי קא עביד וכמ"ש התוס' שם, ואפילו הכי כתבו האחרונים דפטור הנותן משום דאין שליח לדבר עבירה, דהתם אי לאו משום שליחות אי אתה יכול לחייבו לנותן משום גנב, דמשום מזיק לא שייך לומר שם כדי לחייבו לנותן בחיובי הגנב, אי לא משום דשלוחו הוי וקי"ל אין שליח לדבר עבירה:

איברא דעדיין יש לפקפק על מה שחילקנו, מדברי הנ"ל ז"ל עצמו שהביא ראייה לומר דאפילו כי לא ידע השליח פטור המשלח מעובדא דאוריה, והתם כי נמי ליכא משום שליחות הרי זה בריא היזקא, וכמ"ש מהר"ם ז"ל בתשו' סי' רי"ד וז"ל, קרוב בעיני שיש להחמיר עליו יותר משל ישראל האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש, דהתם קרוב לודאי שלא יעשה דדברי הרב וכו', אבל ע"י עובדי כוכבים נראה לי דבריא היזקא וחייב

הבהמה. (א"ה עיין בדברי התוס' בפרק הגזול קמא דף ק' ד"ה וטהר את הטמא וכו' ועוד היכא דקם דינא אמאי לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי, מ"ש מכהנים שפיגלו במקדש דמדין חייבין וכו' יע"ש, ולפי דברי מורי הרב זלה"ה נראה דלא ק"מ). וגבי עבד שקדם וטבל לשם בן חורין כתבו הפוסקים דחייב לכתוב לרבו שטר על דמיו משום דקא משתרשי, משמע דטעמא משום דמשתרשי ליה, אבל מדינא דגרמי לא מיחייב משום דלהנאתו כיון, וכיוצא לזו כתב הטור במוחל שטר חוב לעצמו שהוא פטור משום דלהנאתו כיון:

סימן ז

ומי שאמר לחבירו לשבור כלים של ראובן ושברם מחמת שהיה סבור שהם משל לוי שאמר לו לשברם מי משניהם חייב לשלם, נראה דשמעון ודאי פטור כיון שלא היה יודע שהיו של ראובן וכמ"ש משם התוס', דהיינו טעמא דאם הניח להם פרה שאולה וטבחוה ואכלוה דאינם משלמין אלא כפי מה שנהגו ולא מה שהזיקו דאנוסין הם:

אבל לוי שאמ"ל לשברם אי חייב, נראה לכאורה דבמחלוקת שנוי, דלפי מ"ש התוס' בפרק מרובה דף ע"ט ע"א ד"ה נתנו לבכורות בנו או לב"ח דכל היכא דהשליח לא ידע דאיסורא קא עביד יש שליח לדבר עבירה, ה"ה בנ"ד דלוי חייב. אבל לפי סברת האחרונים שהביא הנ"י שם דאפילו היכא דלא ידע שליח אין שליח לדבר עבירה, אם כן בנ"ד לוי המשלח נמי שא"ל לשברם פטור מהאי טעמא. אבל כד דייקנין בה אפשר דהכא כ"ע מודו שלוי חייב, ולא משום שליחות ולומר דשמעון ששברם שלוהו הוי, אלא טעמא הוי משום דחשיב לוי כאלו

בריא היזקא, דכיון שאין לו דעת ודאי ישבור, והוי בריא היזקא חייב המשלח, וכן נראה מדברי הנמוקי יוסף בסוגיין דמציעא יע"ש:

סימן ח

ועובד כוכבים דנסכיה לחמרא דישראל, כתב הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות מאכלות אסורות דמותר למכור היין לאותו עובד כוכבים, שכיון שנתכווין להזיקו ולאסור יינו הרי זה כמו ששברו, ונמצא הדמים שלקח ממנו דמי ההיזק. ונראה מדבריו דאם העובד כוכבים לא כיון לאוסרו אלא להנאתו, וכגון ששתה ממנו, אינו יכול ליקח הדמים ממנו, דלאו דמי היזקא הם כיון שלא נתכווין לאוסרו אלא להנאתו. ולכאורה קשה עליו ממ"ש הוא עצמו בפ"ז מהלכות חובל, דהעושה מלאכה בפרת חטאת (ודמי) [ובמי] חטאת במזיד חייב לשלם, אלמא דאע"פ דאין זה מתכווין להזיק אלא להנאתו אפילו הכי חייב במזיד לשלם, והראב"ד ז"ל כתב עליו שם שהוא פטור משום דלא להזיק קא מתכווין אלא להנאתו, וכתב ה"ה דטעמו של הרמב"ם ז"ל משום דס"ל דה"ה דהוי מצי לומר ולטעמיך אמאי לא קנסו בהו רבנן כי היכי דקנסו מטמא וחבריו, ולא ס"ל לחילוק הראב"ד משום דהכא להנאתו קא מתכווין. ולע"ד היה נראה להביא ראיה לזה מההיא דפרק הגוזל דף צ"ח דקאמר רבה שם הצורם און פרתו של חבריו פטור מדיני אדם, ופריך ליה רבא מהאי ברייתא דהעושה מלאכה בפרת חטאת וכו' מלאכה הוא דלא מינכר היזקא הא צורם דמינכר היזקא חייב, ומשני ה"ה דצורם פטור וכו', והשתא מאי מדמה צורם לעושה מלאכה בפרת חטאת דפטור, התם שאני משום דלאו לאזוקי קא מתכווין אלא להנאתו:

אפילו בדיני אדם עכ"ל, וכ"ש בעובדא דאוריה דהוה בריא היזקא דמחוייב היה יואב לקיים מאמר דוד, ואפ"ה כתב הנ"י ז"ל דדוד הוה פטור משום דאין שליח לדבר עבירה. אבל עם כל זה נראה לקיים מ"ש, דבנ"ד חייב לוי משום דגרם להפסיד ממון חבריו והוי בריא היזקא, ובעובדא דאוריה ליכא לחייבו מהאי טעמא דגרמא, דגרמא בנזקין לחייבו ממון מצינו, אבל לא לחייבו מיתה עד שיהרוג הוא או שלוחו, דשלוחו של אדם כמותו, וכיון דאין שליח לדבר עבירה אי אתה יכול לחייבו. והריני חוזר על דברי הריטב"א ז"ל שכתב דההיא דהשולח את הבערה ביד חש"ו דפטור איירי בשלא אמר לו להזיק, וקשה לזה דבפרק האיש מקדש דף מ"ב ע"ב דפריך שם אמתני' דשלח ביד פקח פקח חייב, ואמאי נימא שלוחו של אדם כמותו, ואי מתני' לא איירי בדאמר ליה להזיק אלא שמסר בידו, מאי שליחות שייך כדי לחייבו למשלח, וכי מי צוה לו להזיק, אלא על כרחין צריך לומר דמתני' איירי בשאמר לו להזיק, ואפילו הכי פטור כי שלח ביד חש"ו משום דלאו בני שליחות נינהו, וכמ"ש התוס' שם בפ"ק דמציעא בד"ה אשה ועבד בני חיובא נינהו יע"ש:

והשתא תיקשי לן על מ"ש, דכל היכא דבריא היזקא דודאי קא עביד, אע"פ דליכא לחייבו למשלח משום שלוחו של אדם כמותו דאין שליח לדבר עבירה, ואפילו אם השליח שוגג, מכל מקום מדינא דגרמי חייב כיון דבריא היזקא, ואפילו אם השליח עובד כוכבים וכמ"ש מהר"ם ז"ל. ונראה לע"ד ליישב דמתני' איירי בקטן שיש לו דעת וכדמוקי לה חזקיה במסר לו גחלת וליבה, משום דלא בריא היזקא דאפשר דהקטן לא ילבה אותה, אבל אם אמר לקטן שאין לו דעת שישבור כלים של חבריו דהוי